

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาความรู้ ความคิด ทักษะ ประสบการณ์และทัศนคติของคนในสังคมให้ดีขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครองประเทศอย่างมาก สังคมใดก็ตามหากคนในสังคมขาดการพัฒนาให้มีคุณภาพแล้ว แม้จะมีทรัพยากรมากมายก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จในการพัฒนาประเทศได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือความสำเร็จในการพัฒนาปรับเปลี่ยนโครงสร้างของประเทศ จากสังคมเกษตรกรรม ล้าหลังมาเป็นประเทศอุตสาหกรรมพัฒนาของประเทศเยอรมัน ซึ่งในขณะนี้อยู่ในช่วงของกระบวนการพัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรม รัฐบาลได้ทุ่มเทงบประมาณเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยเน้นความก้าวหน้าทางด้านเทคนิค ความเกี่ยวพันระหว่างวิทยาศาสตร์กับอุตสาหกรรมและการวิจัยพัฒนาเทคนิคใหม่ๆ จนทำให้ประเทศเยอรมันเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีอุตสาหกรรมในระยะเวลาต่อมา ทำให้เยอรมันเป็นระบบทุนนิยมที่เจริญที่สุดในยุโรป (จักรทิพย์ นาถสุภา , ๒๕๓๖)

ในกรณีของประเทศไทยซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ ณ จุดเชื่อมต่อที่สำคัญในกระบวนการพัฒนาเพื่อเป็นทุนนิยมอุตสาหกรรมเช่นกัน เศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ระดับนานาชาติ และจะต้องแข่งขันในเวทีโลกมากยิ่งขึ้นทุกขณะ โครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการที่ทันสมัย ในขณะที่ฐานที่ตั้งของชุมชนได้เริ่มเปลี่ยนจากเกษตรสังคมชนบท มาสู่ความเป็นสังคมเมืองยิ่งขึ้น ดังนั้นถ้าจะหาคนเป็นผู้กำหนดหรือสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาได้ จำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีศักยภาพ และขีดความสามารถสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ประเด็นปัญหาหลักที่ประเทศกำลังพัฒนาอยู่ในขณะนี้ก็คือ การพัฒนาคนยังไม่สามารถสนับสนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในขณะที่ความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรมนุษย์ของประเทศกำลังลดน้อยถอยลงไป ทั้งในแง่ปริมาณ คุณภาพและอัตราค่าจ้างที่เริ่มขยับตัวสูงขึ้น เป็นที่คาดว่าในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๗ จะยังมีแรงงานด้อยทักษะฝีมือที่ยังมีงานทำไม่เต็มที่ในภาคเกษตรกรรม ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องได้รับการยกระดับทักษะฝีมือให้สอดคล้องกับลักษณะโครงสร้างการผลิตด้านอุตสาหกรรม และเกษตรกรรมที่กำลังเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยอีกเป็นจำนวนมาก

การศึกษาด้านวิชาชีพจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ในขณะที่ประเทศไทยกำลังพัฒนาและขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจในอัตราค่อนข้างสูง และจำเป็นต้องยกระดับทักษะฝีมือให้คนงานเป็นจำนวนมาก การอาชีวศึกษาจึงเป็นตัวแปรที่จะเชื่อมประสาน จุดเปลี่ยนอันสำคัญนี้ เนื่องจากการเรียนทางอาชีวศึกษา ใช้เวลาเรียนน้อยกว่าจึงมีโอกาสดอกไปประกอบอาชีพได้เร็วกว่าและไม่กระทบกระเทือนเศรษฐกิจของครอบครัวมากนัก นอกจากนี้ยังมีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้ดี เพราะมีงานหลายประเภทที่ต้องการผู้ชำนาญงานพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนทางอาชีวศึกษา

จากภาพรวมของเศรษฐกิจที่กำลังก้าวไปข้างหน้า เมื่อมองลึกลงไปในโครงสร้างของตลาดแรงงาน จะพบว่าแรงงานในสาขาอาชีพต่างๆ เช่น ลูกจ้างเอกชน การทำธุรกิจส่วนตัว หัตถอุตสาหกรรม ขนส่ง บริการและพาณิชยกรรม ส่วนแต่เป็นตลาดแรงงานที่มีความต้องการแรงงานที่มีการศึกษาระดับกลางเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ในประเภทงานสำนักงานและเลขานุการ งานบัญชี และการเงิน ตลอดจนงานขาย ส่วนเป็นงานประเภทที่ต้องการแรงงานที่มีความรู้ทางด้านพาณิชยกรรมและบริหารธุรกิจ ทั้งนี้เพราะข้อเท็จจริงปรากฏว่า เมื่อเศรษฐกิจในเมืองขยายตัวมากขึ้น ความต้องการผู้ที่ทำงานในลักษณะเสมียนพนักงาน [White - Collar Jobs] จะเพิ่มขึ้นเป็นอัตราส่วนที่เร็วกว่าสาขาอื่น นอกจากนั้นการจะก้าวไปในอุตสาหกรรมขั้นกลาง ก็จะเป็นประเทศกึ่งอุตสาหกรรมขั้นมัธยม ไม่ใช่ขั้นปฐมอย่างที่เบีมาแล้วในอดีต การเพิ่มขีดความสามารถในแรงงานเป็นสิ่งจำเป็น รดยจะต้องให้การศึกษากับผู้ให้แรงงานให้สูงขึ้น และแปรสภาพแรงงานจากการแบกหามมาเป็นแรงงานที่สามารถใช้และควบคุมเครื่องจักรกล รวมทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีการนำมาใช้แพร่หลายในอุตสาหกรรมขั้นนี้

จากลักษณะดังกล่าว แรงงานที่จบการศึกษาเพียงแค่ระดับ ปวช. จึงมีแนวโน้มที่จะ

ไม่เพียงพอ การเรียนต่อในระดับ ปวส. เพิ่มขึ้นอีก ๒ ปี จะช่วยเสริมทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันและสืบเนื่องต่อไปในอนาคตอันใกล้ได้ด้วย ในแต่ละปีกรมอาชีวศึกษาผลิตนักศึกษาสาขาบริหารธุรกิจ เพื่อป้อนเข้าสู่ตลาดแรงงานเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 60,000 คน (โดยแบ่งเป็นระดับ ปวช. ประมาณ 48,000 คนและระดับ ปวส. ประมาณ 11,000 คน) [กรมอาชีวศึกษา, ๒๕๓๓. (๗)] การลงทุนในการผลิตของภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นค่าก่อสร้างตึกอาคารเรียน ครุภัณฑ์และเงินเดือน ฯลฯ ตลอดจนการลงทุนในการศึกษาฝ่ายเอกชน เช่นค่าธรรมเนียม และค่าบำรุงการศึกษา ค่าเสื้อผ้า ค่าหนังสือและอุปกรณ์การเรียน ค่าพาหนะ ฯลฯ เมื่อนับรวมกันเข้าแล้วจะเป็นจำนวนเงินมหาศาล ปัญหาว่าการลงทุนทั้งหมดนี้ได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นผลตอบแทนต่อสังคม และผลตอบแทนส่วนบุคคล ดังนั้นจึงนับว่ามีเหตุผลสมควรถ้าจะได้มีการศึกษาถึงผลตอบแทนจากการลงทุนทางอาชีวศึกษา โดยเฉพาะในสาขาบริหารธุรกิจ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีการศึกษาผลตอบแทนทางอาชีวศึกษา แต่ก็ยังไม่มีการศึกษาในสาขาบริหารธุรกิจ และในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.) เลย

นับแต่อดีต วัชรวิ วัสสเดชาพันธ์ [2522] ได้ศึกษาผลตอบแทนทางอาชีวศึกษาโดยศึกษาเฉพาะระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) เท่านั้น อาทิตย์ สิมมงคล [2534] ศึกษาผลตอบแทนทางอาชีวศึกษา แต่ก็ก็เป็นเฉพาะสาขาช่างอุตสาหกรรม Mark Blaug [1971] และศุภชัย พานิชภักดิ์ [2519] ศึกษาเกี่ยวกับอัตราผลตอบแทนทางการศึกษาทุกระดับ แต่ก็เป็นการศึกษาที่ล่วงเลยเวลามานานแล้วอีกทั้งยังมิใช่การศึกษาสาขาบริหารธุรกิจโดยเฉพาะ

เมื่อวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของตลาดแรงงานพบว่า โดยภาพรวมจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาสาขาบริหารธุรกิจจะมีการศึกษาต่อเพิ่มขึ้น ในขณะที่อัตราการว่างงานลดลง โดยผู้สำเร็จการศึกษาในระดับวิชาชีพ (ปวช.) จะศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.) ประมาณร้อยละ 44.27 ส่วนอัตราการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาทั้ง ๒ ระดับจะมีประมาณร้อยละ 10 [กรมอาชีวศึกษา, ๒๕๓๓(๗)]

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า สถานการณ์ปัจจุบัน นักศึกษาผู้สำเร็จการศึกษาระดับปวส. จะศึกษาต่อในระดับปวส. มากกว่าจะออกไปทำงาน ซึ่งแสดงว่าแรงงานระดับวิชาชีพที่อยู่ในตลาดแรงงานในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่สำเร็จการศึกษาระดับปวส. และเมื่อประกอบกับแนวโน้มของการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ลดลงเรื่อยๆ จึงน่าที่จะมีการศึกษาผลตอบแทนจากการลงทุนทางอาชีวศึกษา สาขาบริหารธุรกิจระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในภาวะการณ์ปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการวางแผน และกำหนดนโยบายสำหรับกรมอาชีวศึกษา ในการจัดการศึกษาด้านนี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่อการพิจารณาตัดสินใจของผู้ปกครองที่จะส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ และตัวนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่เข้ารับการศึกษาโดยตรง

แต่อย่างไรก็ตามความแตกต่างของผลตอบแทนจากการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับต่างๆ มิได้เกิดจากปัจจัยการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว ยังมีปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆ อีกหลายปัจจัยซึ่งอาจมีผลต่อระดับรายได้ที่แตกต่างกันของผู้ทำงาน ปัจจัยเหล่านี้มีอาทิ เพศ อาชีพ ประสบการณ์การทำงาน ภาคเศรษฐกิจที่ทำงานตลอดจนคุณภาพของการศึกษา และฐานะของครอบครัว เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาค่าตอบแทนจากการลงทุนทางการศึกษาเพียงด้านเดียวจึงไม่อาจให้ภาพที่แท้จริงของอิทธิพลของระดับการศึกษาที่มีต่อรายได้จากการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษาได้

การศึกษาค่าตอบแทนจากการลงทุนทางอาชีวศึกษา ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาบริหารธุรกิจ ของวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษาในครั้งนี้ จึงจะทำการควบคู่ไปกับการวิเคราะห์อิทธิพลของระดับการศึกษาดังกล่าว ที่มีต่อผลตอบแทนจากการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษา เพื่อให้ได้ภาพรวมที่สมบูรณ์สำหรับการตัดสินใจลงทุนทางการศึกษาในระดับนี้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑ ต้องการประมาณค่าอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคล [Private Rate of Return] ของการลงทุนทางการศึกษา สาขาบริหารธุรกิจ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา

๒ เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยการศึกษา รวมทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆ ที่มีต่อระดับรายได้ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. สาขาบริหารธุรกิจ ของวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา ปัจจัยที่จะนำมาวิเคราะห์ มีอาทิ ประเภทของวิชาที่ศึกษามา ภาคเศรษฐกิจที่ทำงานอยู่ สถานศึกษา การฝึกอบรม การศึกษาเพิ่มเติม เป็นต้น

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเพื่อหาอัตราผลตอบแทนของการลงทุนทางอาชีวศึกษา และการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยการศึกษาต่อรายได้จากการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา ผู้วิจัยจะจำกัดขอบเขตของการศึกษาเฉพาะผลตอบแทนที่เกิดขึ้นแก่ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาบริหารธุรกิจ ของวิทยาลัย สังกัดกรมอาชีวศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๒๘ - ๒๕๓๔ เท่านั้นและจะจำกัดขอบเขตของสถานที่ที่จะทำการศึกษาเฉพาะวิทยาลัย สังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตที่มีการสอนในหลักสูตรบริหารธุรกิจ ซึ่งประกอบด้วยวิทยาลัยทั้งหมด ๖ แห่ง คือ วิทยาลัยอาชีวศึกษากาญจนบุรี วิทยาลัยเทคนิคระจวบคี่ร์จันทร์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเพชรบุรี วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุพรรณบุรีและวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม เนื่องจากงานศึกษานี้มีเป้าหมายเพียงเพื่อให้เป็นกรณีศึกษาเท่านั้น มิได้ประสงค์ที่จะให้เป็นตัวแทนของวิทยาลัยเทคนิคในกรมอาชีวศึกษาทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดในด้านต้นทุน รวมทั้งความเป็นไปได้ในเรื่องเงื่อนงำของเวลาที่จะทำการศึกษา

วิธีศึกษา

๔.๑ วัตถุประสงค์การวิเคราะห์ในเชิงต้นทุน ผลได้ โดยวิเคราะห์ว่าในการลงทุนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาบริหารธุรกิจ ของวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษา มีส่วนที่เป็นต้นทุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาเพิ่มขึ้นจากระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเท่าใด และผลได้ที่จะได้รับจากการศึกษาเพิ่มขึ้นในอนาคตจนถึงวัยสิ้นสุดการทำงานจะเป็นเท่าใด แล้วทำการเปรียบเทียบค่าของต้นทุน กับกระแสผลได้นั้นในฐานเวลาเดียวกัน เพื่อคำนวณค่าอัตราผลตอบแทนภายใน

ของการลงทุน

๔.๒ สร้างแบบจำลองรายได้เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ โดยเฉพาะตัวแปรทางด้านการศึกษา ที่มีต่อระดับของรายได้ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปวส. สาขาบริหารธุรกิจ ของวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา

สมมติฐานของการศึกษา

- ๑ ผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุนเพื่อการศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ของนักศึกษาสาขาบริหารธุรกิจ จากวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงเศรษฐศาสตร์
- ๒ การศึกษามีอิทธิพลสำคัญต่อระดับรายได้ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. สาขาบริหารธุรกิจ จากวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

- ๑ นักศึกษบริหารธุรกิจ หมายถึงนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาบริหารธุรกิจ ประกอบด้วยวิชาการบัญชี และวิชาการตลาด ของวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษาที่ ๕ ปีการศึกษา ๒๕๓๖
- ๒ ผู้สำเร็จการศึกษา หมายถึงผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาบริหารธุรกิจจากประเภทวิชาการบัญชี และการตลาด จากวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษาที่ ๕ ปีการศึกษา ๒๕๒๘-๒๕๓๔
- ๓ การลงทุนทางการศึกษา หมายถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในระหว่างการศึกษา ที่ผู้เข้ารับการศึกษาดำเนินการไว้ได้แก่
  - ๓.๑ ค่าใช้จ่ายให้กับสถาบัน หมายถึงค่าลงทะเบียนเรียนรายวิชา ค่าธรรมเนียม และค่าบำรุงต่างๆ
  - ๓.๒ ค่าใช้จ่ายส่วนตัว หมายถึงค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งหมดที่ผู้เรียนต้องดำเนินการไว้ได้แก่ ค่าหนังสือและอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแต่งกายและเครื่องแบบ ค่าที่พัก ค่าเดินทาง เป็นต้น

๓.๓ ค่าใช้จ่ายทางอ้อม หมายถึงรายได้ที่สูญเสียโอกาสที่จะพึงได้รับเนื่องจากการเข้ารับการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งต้องใช้เวลาไม่ต่ำกว่า ๒ ปี แทนที่จะทำงานเมื่อเรียนจบระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

๔ ผลตอบแทนจากการลงทุนทางการศึกษา หมายถึงรายได้จากการทำงานที่ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับหลังจากสำเร็จการศึกษาซึ่งในงานวิจัยนี้จะพิจารณาเฉพาะผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา เป็นต้น

๕ อัตราผลตอบแทนส่วนบุคคล หมายถึงอัตราผลตอบแทนภายใน [Internal Rate of Return] ส่วนบุคคล เป็นอัตราที่ทำให้ผลตอบแทนที่ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับหลังจากหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเรียนที่นักศึกษาบริหารธุรกิจรับภาระ ที่คิดเป็นมูลค่าปัจจุบันมีค่าเท่ากันพอดี

๖ ความคุ้มค่า หมายถึงอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประเภทฝากประจำ ๑๒ เดือน ของธนาคารพาณิชย์ในปีพ.ศ. ๒๕๐๗

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑ ทำให้ทราบว่าการลงทุนทางการศึกษาของบุคคล ในสาขาบริหารธุรกิจระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในส่วนของผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน มีความคุ้มค่าหรือไม่ โดยพิจารณาจากอัตราผลตอบแทนภายในส่วนบุคคล ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อกรมอาชีวศึกษา สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการกำหนดนโยบาย และวางแผนจัดการศึกษาด้านนี้ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น
- ๒ ให้ภาพเปรียบเทียบเกี่ยวกับผลตอบแทนจากการลงทุนแก่ผู้ลงทุน เพื่อประกอบการพิจารณาการตัดสินใจเพื่อลงทุนทางการศึกษาในระดับนี้
- ๓ ทำให้ทราบถึงอิทธิพลแท้จริงของการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาบริหารธุรกิจ ต่อการกำหนดความแตกต่างของผลตอบแทนจากการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับดังกล่าว